

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. Dr. A. B. A. VAN KETEL, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF, M. PIMENTEL EN H. R. REDER

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: Drs. ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPER — LITERATUUR: Drs. S. KLEEREKOPER — BESLECHTE GESCHILLEN: PROF. Mr. CH. ZEVENBERGEN — UIT DE FINANCIËLE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITENLAND: Ch. HAGEMAN, Drs. A. TH. DE LANGE — EFFICIENTIE: R. W. STARREVELD — BELASTINGVRAAGSTUKKEN: W. WESTRA — NIEUWS INZAKE WETGEVING, RESOLUTIES EN BESLISSINGEN OP HET GEBIED DER BELASTINGEN: Mr. Dr. E. TEKENBROEK — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT-LITERATUUR: Mej. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD, J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

BUITEN DE VASTE RUBRIEKEN WERDEN IN DE BEIDE VORIGE JAARGANGEN BIJDRAGEN GEPLAATST VAN Dr. O. BAKKER, Drs. F. Th. BEDEAUX, W. N. DE BLAËY, Ir. A. L. TER BRAAKE, F. F. VAN DOORNE, F. N. GLAVIMANS Jr., Drs. A. M. GROOT, E. GOUDSMIT, Drs. J. F. HACCO, J. H. HAGEMAN, Ir. H. VAN HEYST, Th. v. HOORN, W. C. KOPPENBERG Jr., C. H. A. J. JANSSENS, A. J. VAN NOORDWIJK, J. J. M. H. NYST Mr. L. M. M. NYST, JAMES POLAK, A. RITZ, Dr. M. J. H. SMEETS, F. SWART, W. J. TOMBE, Drs. W. P. DEN TURK, e.a.

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUISSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEOORLOEFD. ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS.

VERSCHEIJNT MAANDELIJKS. BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24, BUITEN-
LAND F 10.60. — MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHELEN
JAARGANG

INHOUD:

In hoeverre is de accountant op grond van zijn opleiding in staat tot beoordeeling van bestuursdaden?	Blz 49
door W. N. de Blaey	
De invloed van de rente op het economische gebruik van kapitaal	52
door C. Verwey	
Een vraag naar aanleiding van de crisis-hypotheekaflossingswet 1935	53
door J. D. Le Grand	
Beslechte Geschillen	
Red. Prof. Mr. Chr. Zevenbergen	
Eigendomsvoorbehoud en subrogatie	54
door Prof. Mr. Chr. Zevenbergen	
Uit het Buitenland	56
Red.: Ch. Hageman, Drs. A. Th. de Lange	
Jaarlijksch Congres der London Association of Certified Accountants — The C. P. A.	
Examen accountant directe belastingen, November 1935	57
Universiteit van Amsterdam	60
Tentamen controleer, November 1935	
Repertorium van tijdschrift-literatuur op het gebied van Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde	62
Boeken-repertorium	63

IN HOEVERRE IS DE ACCOUNTANT OP GROND VAN ZIJN OPLEIDING IN STAAT TOT BEOORDEELING VAN BESTUURSDADEN?

In het Gedenboek ter gelegenheid van het 40 jarig bestaan van het N.I.v.A. is door Dr. Sternheim een uitvoerige historische schets gegeven van de ontwikkeling van het accountantsberoep in Nederland tussehen 1895 en 1935.

Ons beroep heeft in de afgelopen 40 jaren wel een zeer groote evolutie doorgemaakt.

De meest voorkomende functies van den accountant zijn de *controleerende functie* en de *adviseerende functie*, welke zoowel omvat adviezen op administratief als op bedrijfseconomisch gebied.

Tussehen deze beide functies moet een nauw verband be-

staan, omdat voor een goede controle behoefte is aan een goed ingerichte administratie, terwijl controle noodig is om tot juiste adviezen op bedrijfseconomisch gebied te kunnen komen, omdat deze op gecontroleerde cijfers zullen moeten berusten.

Tegenwoordig ontwikkelt zich naast deze beide functies in steeds meerdere mate, een functie waarbij de accountant als vertrouwensman van bepaalde belangen geroepen wordt de uiteindelijke beslissing te nemen, b.v. executeur-testamentair, bewindvoerder in geval van surséance van betaling, curator in geval van faillissement, leider van kartelovereenkomsten enz.

Dan staat de accountant voor *bestuursdaden van meer of minder verstrekkende bcteenis*, die in het algemeen echter *geen volledig bestuur omvatten*.

Terecht wordt dan ook vaak de vraag gesteld, in hoeverre de accountant in staat is deze uiteenlopende functies behoorlijk uit te oefenen.

Mijn onderwerp heeft voor het overgrootste deel betrekking op de controleerende functie van den accountant; aan het slot van deze inleiding hoop ik echter nog een enkele opmerking over de andere functies te maken.

Laten we beginnen eerst eens het *doel* van de beoordeeling der bestuursdaden aan de orde te stellen. Immers eerst als we het daar over eens zijn, kunnen we onder het oog zien wat noodig is om dit doel te bereiken, om daarna te bezien of en in hoeverre de accountant in staat is daar aan te voldoen.

Eerst dus het *doel* van de beoordeeling van bestuursdaden: Het bestuur ener huishouding kan of onafhankelijk zijn of in meerdere of mindere mate afhankelijk zijn van hogere instanties.

Onafhankelijk bestuur zien we als de bestuurder tevens eigendom bezit, b.v.: de eigen zaak.

Afhankelijk bestuur zien we als bestuur en eigendom zijn gescheiden, iets wat bij vele huishoudingen het geval is. Zoo b.v. de N.V., — als private huishouding — waar het bestuur is gereguleerd in de statuten, die voor bepaalde bestuursdaden de medewerking van commissarissen vereischen of *Staat-, provincie* of *gemeente* — als publieke huishouding — waar het bestuur door wetgeving of verordening is gereguleerd, waar de bestuurder, hetzij Minister, Comm. der Koningin of

B. & W. machtiging noodig heeft van Staten Generaal, Provinciale Staten of Gemeenteraad.

De bestuurders zijn bij de grootere huishoudingen niet meer persoonlijk in staat het bestuur te voeren, m.a.w. zij zullen een gedeelte van hun bestuur moeten delegeren aan ondergeschikten, waarbij zij echter wel de hoofdlijnen van het bestuur blijven aangeven.

De bestuurders, van hoog tot laag, zijn rekening en/of verantwoording verschuldigd over hun bestuursdaden. De rekening en verantwoording over bestuursperiodes vinden wij bij de private huishoudingen in de jaarrekening, w.o. verstaan wordt balans en winstrekening, alsmede jaarverslag, bij de publieke huishouding in de jaarlijkse rekening en verantwoording.

Deze verantwoordingsstukken zijn slechts hulpmiddelen, zelfs vrij gebrekkige, omdat ze alleen een samenvattend beeld kunnen geven en bovendien al die bestuursdaden, die niet in geld worden uitgedrukt of geen invloed op de cijfers hebben gehad, er *niet* uit kunnen blijken.

In den loop der jaren zijn de bestuursdaden steeds ingewikkelder geworden. Vele oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen: de ontwikkeling van de techniek, van het handelsverkeer, maatregelen van overheidswege, al of niet vrijwillige ordening van het bedrijfsleven en nog zooveel andere.

Het gevolg is dat toezicht op bestuursdaden met den dag moeilijker werd en wordt.

De instanties, die van nature waren aangewezen om toezicht op bestuursdaden uit te oefenen als: directie op ondergeschikt personeel, commissarissen op directies, Ged. Staten op B. & W. enz., bleken zelf niet meer daartoe in staat. Zij riepen dan ook in steeds toenemende mate de hulp in van accountants.

Wilden deze deskundigen in staat zijn en blijven om deze taak goed te vervullen, dan was daarvoor een aan de te stellen eischen voldoende opleiding, naast scholing en praktische ervaring vereischte. Noodig werd daarvoor de opleiding op wetenschappelijke basis te brengen.

Het is de groote verdienste van mannen als wijlen Prof. Volmer, Prof. Limpert en anderen geweest, dat zij dat inder tijd hebben ingezien.

Omstreeks 1906 toch is men hier te lande begonnen de opleiding bij de accountantsverenigingen aan de gewijzigde behoeften aan te passen, zijn accountantsdagen ingesteld om wetenschappelijke onderwerpen te behandelen. Circa 10 jaar later is de accountantsopleiding aan de HandelsHoogeschool ingesteld, waarop die van de Universiteit van Amsterdam alsmede van de R.K. Handels-Hoogeschool te Tilburg zijn gevolgd.

Men kan dan ook niet ontkennen dat in ons land alles in het werk is en nog steeds wordt gesteld om de accountants in staat te stellen in de behoeften der samenleving te voorzien.

Deze behoeften loopen vanzelfsprekend sterk uiteen, al naar gelang de accountant optreedt als *orgaan van de bedrijfsleiding*, d.w.z. ten behoeve van het bestuur zijn taak vervult of als *vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer* w.o. verstaan wordt vertrouwensman van al diegenen, die belang hebben bij de private of publieke huishouding, uit welken hoofde dan ook.

In het eerste geval toch blijft men zich binnenkamers bewegen, in het laatste geval treedt men in het licht der openbaarheid.

In het eerste geval raakt het toezicht het bestuur tot in de kleinste bijzonderheden, in het laatste geval gaat het om de vraag of de rekening en verantwoording over het bestuur juist is weergegeven en door de omschrijvingen in die rekening en verantwoording en door de bedragen. Meer speciaal gaat het in

dat geval om de vraag of door bestuursdaden geen belangen zijn of kunnen worden geschaad.

Waar in het laatste geval de accountant toch ook vrij ver moet doordringen in de bestuursdaden, is het logisch dat men er toe komt aan één accountant beide werkzaamheden d.i. als orgaan bedrijfsleiding en als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer op te dragen.

Noodzakelijk is het echter niet; bekend zijn toch de interne controle-afdelingen van groote ondernemingen, waarmede de accountant tot samenwerking moet komen om dubbel werk, voor zooveel mogelijk, te vermijden.

Men is in vakkringen verdeeld over de vraag of de accountant alleen volstaan moet met er zorg voor te dragen, dat de rekening en verantwoording zoodanig wordt opgesteld dat een ieder, die er kennis van neemt er zijn conclusies uit kan trekken of wel dat hij critiek behoort uit te oefenen, indien daartoe aanleiding bestaat.

Tusschen deze uitersten ligt als gulden middenweg de opvatting dat, in abnormale gevallen, de accountant critiek heeft uit te oefenen om décharge op onjuiste gronden te voorkomen.

Deze laatste opvatting lokt me persoonlijk het meeste aan: 1. omdat een volkomen beoordeeling van bestuursdaden in vele gevallen voor den accountant onmogelijk is. Frappant onjuiste bestuursdaden kan de accountant zeker beoordeelen.

2. omdat de rekening en verantwoording juist kunnen zijn voorgesteld, terwijl desniettemin ongewenschte bestuursdaden niet blijken.

B.v. Een groothandelaar in koffie lijdt in zijn bedrijf als handelaar verlies, omdat zijn voornaamste cliëntèle verloren is gegaan, verricht een groote speculatieve transactie in koffie, zoodat tenslotte winst overblijft, die verantwoord wordt als „winst op koffie”. In dat geval toch is het inderdaad winst op koffie; waar de toekomst van het bedrijf in dit geval slecht is geworden en er niets van uit de verantwoordingsstukken blijkt, heeft m.i. de accountant te zorgen voor een toelichting in zijn verklaring, als het bestuur weigert de speculatieve transactie afzonderlijk in de rekening en verantwoording op te nemen.

3. omdat men de bedragen in de rekening en verantwoording, ondanks de juistheid der gegeven omschrijvingen, zoodanig kan groepeeren, dat niet-deskundigen er gemakkelijk door misleid kunnen worden. Dit moet de accountant eveneens voorkomen.

4. omdat van de wetenschap dat de accountant eventueel critiek zal uitoefenen een belangrijke preventieve werking zal uitgaan. Het zal U duidelijk zijn dat aan den accountant dan ook *zeer hooge technische eischen* gesteld moeten worden om zijn uiterst belangrijke taak: de beoordeeling van bestuursdaden, hetzij t.b. der bedrijfsleiding, hetzij als vertrouwensman in het maatschappelijk verkeer, behoorlijk te kunnen vervullen.

Deze eischen bestaan uit:

1. *De zorg voor juiste waarneming der bestuursdaden.*

Daaronder vallen:

- a. de maatregelen getroffen om tot een juiste en volledige waarneming der bestuursdaden te kunnen komen, waarbij o.m. organisatie interne controle ter sprake komt.
- b. de toetsing van de formeele juistheid der bestuursdaad, d. w.z. het nagaan dat de bestuurder bevoegd was en door een deugdelijk bewijsstuk zijn daad heeft gestaafd, alsmede de vaststelling van de materiele juistheid d.w.z. het regelmatig constateeren van de aanwezigheid der bezittingen van de huishouding, alsmede van het bestaan van rechten en verplichtingen.

2. *Het controleeren dat de bestuursdaden op juiste wijze zijn geregistreerd.*

3. *De beoordeeling der geregistreeerde gegevens.*

Dat het constateeren van formeele juistheid tamelijk goed mogelijk is, behoeft geen betoog. Nadrukkelijk zeg ik: tamelijk goed, omdat er veelal nog wel wat aan hapert, o.m. in die gevallen, dat geen zekerheid t.o.v. handteekeningen is te verkrijgen.

Dat het constateeren van materiele juistheid mogelijk is, wordt niet in alle gevallen erkend.

Er heerscht n.l. in vakkringen b.v. verdeeldheid over de vraag of en in hoeverre de accountant in staat is het bestaan van goederen vast te stellen.

Sommige beweren dat het niet des accountants is, anderen beweren — en m.i. terecht — dat deze weliswaar niet bereiken kan wat *misschien* een deskundige bereiken kan, doch in elk geval zooveel dat het inderdaad gerechtvaardigd is, daaraan zijn tijd en kosten te besteden.

Men versta mij wel: dit alleen in de controleerende functie van den accountant, m.a.w. als deze slechts heeft na te gaan of de door de gecontroleerde hoeveelheidsverantwoording aangegeven voorraden ook inderdaad op de plaatsen waar ze moeten zijn opgeslagen, aanwezig zijn.

Niet omgekeerd: de accountant kan niet gaan opnemen zonder zijn administratief apparaat.

In hoeverre de accountant tot beoordeeling in staat is, wordt bepaald en door onze opleiding en door scholing in de praktijk en persoonlijke aanleg. Beoordeelen wil zeggen: nagaan of iets juist kan zijn in het licht van bepaalde min of meer vaststaande gegevens.

Twee dingen zijn derhalve noodig:

1. Er moet een maatstaf voor beoordeeling bestaan.
2. De accountant moet vaktechnisch in staat zijn deze maatstaf of geheel zelf — of met behulp van deskundigen — vast te stellen, om daarna tot beoordeeling te komen.

Zulks kan of geval voor geval moeten geschieden, of voor meerdere zelfde bestuursdaden tegelijk, dus individuele beoordeeling tegenover beoordeeling in totalen.

Het verkrijgen van een maatstaf kan op verschillende wijzen geschieden:

1. uit de literatuur, bladen of tijdschriften enz.
2. uit empirische waarneming, al of niet met deskundige hulp.
3. langs statistischen weg. Uiteraard is dit alleen toe te passen, indien men de grootst mogelijke zekerheid heeft, dat de cijfers, waarvan men bij de statistische bewerking uitgaat, juist zijn. Immers het zijn interne gegevens uit de huishouding zelve!

Als maatstaf voor beoordeeling kan gelden: een *kwantitatieve voorstelling* of een *voorstelling in geld*. Zoodra dit laatste mogelijk wordt, zijn de moeilijkheden van beoordeelen voor den accountant geringer.

Het is natuurlijk niet altijd even gemakkelijk zoo'n maatstaf te verkrijgen; soms is deze er zelfs in het geheel niet, wat bij moeilijk meetbare kwantitatieve voorstellingen vaak het geval zal zijn. Zeker gelukt dit niet altijd onmiddellijk.

Tenslotte speelt de aard der bestuursdaad daarbij ook een voorname rol.

Immers sommige bestuursdaden liggen volledig binnen het terrein onzer vooropleiding (algemeene ontwikkeling) of vakopleiding n.l. vraagstukken op het gebied der economie, bedrijfseconomie en accountancy.

Andere liggen buiten dat terrein b.v. recht, techniek, handel enz.

Toch is in dit laatste geval soms een gedeeltelijke beoordeeling mogelijk, omdat onze opleiding ons geleerd heeft wel wat van die gebieden te begrijpen.

Hier kan echter groot verschil bestaan, omdat de ene accountant, waar het slechts in groote lijnen kennis van die

vakken betref, dit algemeen inzicht meer dan de andere zal weten te benutten.

Zoo noodig bestaat — indien het belang groot genoeg is — altijd de gelegenheid om inlichtingen in te winnen bij andere deskundigen: juristen, ingenieurs, taxateurs en zoo vele anderen. Toch moet men dat niet overschatten, omdat vaak blijkt dat de juiste deskundigen voor een concreet geval zéér moeilijk zijn te verkrijgen, omdat deze alleen in soortgelijke huishoudingen, als die, welke wij controleeren moeten, worden aangetroffen, tenzij er zooveel vraag naar is, dat zelfstandige vestiging mogelijk werd.

De praktijk leert dan ook dat de accountant veelal op zichzelf is aangewezen!

Hoe slaat hij zich daar nu doorheen?

Zijn steun zal hij moeten zoeken:

èn in de boekhouding

èn in de statistiek der huishouding.

Immers dat zijn de apparaten, waarmee de accountant kan of althans moet kunnen werken op grond van zijn vakopleiding.

Daaruit vloeit voort dat hij alles in het werk zal moeten stellen om en boekhouding en statistiek zoodanig georganiseerd te krijgen, dat deze alle gewenschte informaties kunnen verschaffen.

En nu moet ik al direct verklaren dat dit bij veel huishoudingen *niet* het geval is, waaruit weer volgt dat *de accountant bij zijn beoordeeling van bestuursdaden in de praktijk dikwijls gehandicapt is en dan volstaan moet met beuaderingen.*

Dat is geen bezwaar voor de kleinere huishoudingen waar het beeld betrekkelijk eenvoudig is te overzien.

Het zou ook economisch onjuist zijn groote kosten te laten maken voor de mogelijkheid van algeheele beoordeeling van bestuursdaden van relatief gering belang.

Voor de grootere huishoudingen geldt dit excuus echter niet. In een tijd als de tegenwoordige, nu alles op alles gezet moet worden om tot aanpassing aan de gewijzigde omstandigheden te komen, is meer dan ooit een scherp inzicht in de juistheid van bestuursdaden noodzakelijk. Het is dan ook *nu* de tijd te stuwen in de richting van betere informaties.

De benodigde gegevens voor een oordeelvelling zullen betrekking moeten hebben, zoowel op het vermoedelijk verloop van zaken in de toekomst als op het werkelijk verloop en den toestand op verschillende tijdstippen.

Daarvoor is heel veel noodig:

1. Begrotingen voor de toekomst, welke op korten termijn met periodieke bedrijfsverzichten vergeleken moeten worden.

(Deze laatste materie heb ik destijds uitvoerig beschreven in een artikel in het M.A.B. 1933/1934).

Deze begrotingen behooren voor ons doel natuurlijk zóó te zijn ingericht dat ze zoowel voor autorisatie als voor controle bruikbaar zijn. Zooals we weten voldoen de begrotingen der Ned. Gem. geenszins aan dit doel!

2. Bedrijfseconomisch juiste analyse van het verloop van inkoop resp. productie, voorraden, verkoopen, geldmiddelen, kosten tegenover opbrengsten.

3. Regelmatig vaststellen van den stand van voorraden, vorderingen en schulden, geldmiddelen enz.

De verkregen gegevens moeten statistisch bewerkt worden, waarvoor noodig is: marktanalyse, vergelijkingen treffen tusschen bepaalde gegevens onderling op een zelfde tijdstip (correlatie), vergelijkingen treffen tusschen bepaalde gegevens, van elkaar opvolgende perioden, waarbij we rekening zullen moeten houden met seizoenbeweging, structuurwijzigingen en conjunctuur-invloeden, vaststelling van normen of standaarden voor hoeveelheid, soort en kwaliteit van goederen, voor gebruik van machinale of persoonlijke arbeidskracht en nog zooveel meer!
(*Wordt vervolgd*).

W. N. DE BLAËY